

Inhoud

Voorwoord	7
1. Verloren vrijheid	11
2. Halali	23
3. Een jongetje op een bergpad	55
4. A murder of crows	75
5. Chasse Royal	109
6. Kafka in de polder	129
7. Hemingway op Hollandse klei	153
8. Op de eenden	179
9. The proof of the pudding	197
10. De groene jager	225
11. Vreemde snuiters	245
12. Het Roodkapje-syndroom	269
Verantwoording	285

Voorwoord

Het is 21 november 2021. De NOS-site meldt dat vandaag in Californië de SpaceX Falcon 9-raket met aan boord een ruimtetuig van de Amerikaanse ruimtevaartorganisatie NASA en de Johns Hopkins University de ruimte in wordt geschoten. Doel: de mensheid beschermen tegen een potentieel gevaarlijke impact van een planetair object. Het ruimtetuig, zo groot als een golfkarretje, zal over tien maanden opzettelijk tegen het oppervlak van een asteroïde crashen en het object op die manier van zijn koers doen afwijken.

Ik vind het fascinerend dat we in een tijdperk leven waarin we in staat zijn om zo'n projectiel de ruimte in te schieten en zijn maandenlange reis vanaf planeet aarde tot in het kleinste detail te regisseren. Ik vind het net zo fascinerend dat het menselijk bestaan juist van toevallige ontmoetingen aan elkaar hangt. Soms hebben die ontmoetingen een impact die net zo groot is als die van de Falcon 9-raket. Ze kunnen een mensenleven van koers doen veranderen. Ik was vermoedelijk nooit jager geworden als ik de oude jager en Martijn (mijn leermeester in jachtzaken) niet had ontmoet. 'Jouw hond is toe aan warm wild,' zei Martijn en zo zetten wij (ik en mijn langharige weimaranerjachthond Zeno) onze eerste voetafdrukken in zijn jachtveld. Voor de eerste keer rapporteerde mijn hond een duif en hield ik het dode dier in mijn handen. Voor de eerste keer slachtte ik mijn eerste zelfgeschoten haas, mijn eerste duif en mijn eerste gans. Mijn leven zat opeens vol eerste keren en de jacht bleek een oneindige leerschool.

Over mijn eerste stappen in de wereld van de jagers schreef ik in 2011 een boek dat bij uitgeverij Athenaeum verscheen, waarvan in deze uitgave enkele passages zijn hergebruikt. Maar nu is het

ook tijd voor een persoonlijke reflectie op de afgelopen veertien jaar in mijn bestaan als jager, weidman, faunabeheerder of hoe je het ook noemen wilt, waarbij ik enkele artikelen die ik in de loop der jaren schreef voor het magazine van de Jagersvereniging en *HP/De Tijd* een nieuwe plek geef. Ooit had ik een mentor, nu ben ik zelf mentor geworden en nam Dido, mijn lieve vriendin, mee het veld in. Ook zij was niet doof voor de lokroep van Diana. Samen wonen en werken we nu als faunabeheerders op een oud landgoed en de jacht is voor ons een manier van leven geworden.

Dit boek gaat over de jacht in al zijn facetten, maar het gaat ook over hoe we omgaan met onze natuur en hoe we natuur beleven. En aangezien de jacht over alles gaat, kent ook dit boek weinig grenzen. Het gaat over dood en leven, nu en vroeger, jagers en niet-jagers. Het gaat over dichters die de natuur bezongen en schilders die haar vereeuwigden. Het gaat over de relatie tussen mens en dier, over het wolvendilemma en de schoonheid van de kraai. Ja, het is een pleidooi voor de jacht en de jager en een poging om de vele vooroordelen te ontkrachten. Ik heb echter niet de illusie dat ik fervente tegenstanders op andere gedachten zal brengen. De kracht van een persoonlijk verhaal kan mensen echter dichter bij elkaar brengen en heel soms gebeurt er dan iets wat je gerust magie kunt noemen. Daarover gaat dit boek.

Verloren vrijheid

Ik ben een schaduw, een grijszwarte vlek die in de schemerachtend op een onmenselijk vroeg uur in het bos de hoogzit op klimt. Het is winter, de sporten van de ladder doen mijn handen bijna bevriezen. Mijn adem vervliegt in wolkjes waterdamp. Na wat onhandig gefruitsel met mijn stijve vingers aan het slot open ik de deur, stap naar binnen en open de luikjes. Momenteel, beste lezer, bevind ik mij op zo'n drie meter hoogte in een soort houten kist op stalen poten. Dat noemen jagers een kansel of hoogzit. Een drietal luiken, links, rechts en voor mij, bepalen de komende uren mijn blik op de wereld. Nu staar ik nog in het duister, maar weldra komt de zon op en krijgt mijn wereld vorm. Het eerst kleuren de toppen van de hoge bomen oranje en dan neemt het daglicht langzaam bezit van de boomstammen. Dit is het moment waarop de eendimensionale wereld diepte en kleur krijgt. Ik vind dat het mooiste moment van de dag. Het moment waarop alles begint, waarop de wereld openbreekt. Alsof je elke dag opnieuw kunt beginnen. Alsof het bestaan begin noch einde kent. In werkelijkheid is dat natuurlijk niet zo. De vos die ik zojuist langs de bosrand zag rennen is nu op weg naar zijn bouw. De vos is immers (voornamelijk) een schemer- en nachtdier. Hij leeft een deel van het jaar in familiegroepen waarbij vooral de vrouwtjes een gezamenlijk territorium delen. Als ik aan mijn dag begin, keert hij huiswaarts. Zo delen we samen een tegenovergestelde levenscyclus die gekoppeld is aan zonsopgang en zonsondergang. Wanneer je je op dit moment van de dag alleen in het bos bevindt en weinig anders kunt doen dan wachten op wat komen gaat, ervaar je iets van de onmetelijke grootsheid van het bestaan. Sommige mensen hebben dat als ze op een wolkeloze avond naar de sterrenhemel kijken

of wanneer ze tijdens een vakantie ergens op een bergtop staan. Dus zo bijzonder is dat nou ook allemaal weer niet. Maar ik heb me altijd verbaasd over de tweeslachtigheid van dat gevoel. Als jongetje, geboren in Oostenrijk, was ik vaak in de bergen. Eenmaal aangekomen op het hoogste punt ging ik het liefst plat op mijn buik op de kale rotsen liggen om in het dal te kijken. Urenlang kon ik daar liggen, turend naar de pittoreske dorpjes, de dinky toy-autootjes die over haardunne wegen reden in een wereld die in de palm van mijn hand leek te passen. De diepte deed mij duizelen, of was het juist de hoogte? Die tweeslachtigheid is precies wat mensen voelen als ze naar de sterrenhemel kijken; ze ervaren hun nietigheid, maar ook hun grootsheid omdat ze deel uitmaken van dat ongrijpbare universum. Dat gevoel deel te zijn van alles, dat is waar jager-zijn in essentie over gaat.

Ik moet denken aan de oude jager die ik ooit, lang geleden, ontmoette tijdens een dag in het veld. Ik herinner me zijn huisje vlak over de grens in de Belgische Kempen. Ik bracht hem daar ooit een bezoek omdat ik hoopte dat hij mij alles zou vertellen over de jacht, maar eigenlijk was dat slechts bijzaak. Zoals je je soms kunt voorhouden dat je iets doet met een bepaalde reden, maar er later achter komt dat je eigenlijk werd gedreven door andere motivaties. Sommige mensen jagen hun hele leven lang een doel na dat ergens halverwege de tijdlijn van het bestaan allang blijkt te zijn verpulverd. Er is heldenmoed voor nodig om dan af te wijken van de route. Maar ik ben geen held en heldenmoed is mij niet gegeven. Pas nu, jaren later, kan ik de keuze die ik op dat moment maakte doorgronden. Er kwam geen ratio aan te pas. De oude jager opende een deur naar een wereld die mij even vreemd was als vertrouwd, een wereld die allang ergens in het diepst van mijn ziel, mijn DNA-profiel of mijn familiegeschiedenis besloten lag. Een reservoir dat alleen nog maar aangeboord hoefde te worden. De kleinste vonk zou het vuur doen ontbranden en dat was precies wat er gebeurde. Vanaf dat moment was niets meer hetzelfde. Maar daarover later meer, nu volstaat het mijn ontmoeting met de oude jager te beschrijven.

Hij was een raadselachtige verschijning. Zijn benen waren in de loop der jaren zo kromgegroeid als een hoepel, maar hij liep nog als een patrijs. Hierbij liet hij zijn volle gewicht virtuoos balanceren tussen zijn ietwat slepende linker- en rechervoet, wat zijn loopje iets pinguïnachtigs gaf. Een klein fazantenveertje, gestoken in zijn onafscheidelijke groene jagershoedje, wapperde dan vrolijk mee. En hoewel het leven hem overduidelijk getekend had, hadden zijn kleine pretoogjes niets van hun glans verloren. Hij was het soort jager dat je zelden meer tegenkomt. Hij droeg een levenslange kennis en ervaring met zich mee. Voor hem was de jacht even vanzelfsprekend als ademen. Hij kende de streken van de vos en de routes van de das. Tussen de ontelbare takjes op een zandpad in het bos was hij in staat om precies dat ene takje te vinden waaruit hij iets kon afleiden. Bijvoorbeeld: een afgebroken takje duidt op de recente aanwezigheid van een groot dier of mens, een kaalgevreten takje verraadt de aanwezigheid van reeën. Hij las het bos, zoals anderen het alfabet lezen. Nog een voorbeeld. Een gat in de grond kan duiden op een vossenbouw, maar als er droge bladeren en takjes voor de opening liggen is de vos er al lang niet meer geweest. Is het uitgegraven zand helder van kleur, dan duidt dat op recente werkzaamheden, maar als het gat ovaalvormig is in plaats van rond wijst dat weer op de mogelijke aanwezigheid van een das. ‘Kiek,’ zei hij ooit toen we door het bos achter zijn huis wandelden. ‘Wat zie je daar?’ ‘Uhhh, nou niet veel,’ zei ik beschaamd. ‘Wat bramen en boomwortels en een oude dassenburcht.’ ‘Kiek doar, ge moet leren kieken jong,’ beet hij mij toe terwijl hij een plukje verdord gras oppakte. Zijn wereld was een wereld vol aanwijzingen en tekens. Hij las een geheimtaal die ik niet kende, hij zag wat stadsmensen niet zien. Naast hem voelde ik mij ziende blind. ‘Da’s beddengoed,’ zei hij lachend. ‘Dassen zijn superschone beesten. Die bekleden hun burcht met gras, mos, varens en bladeren, vooral als ze jongen hebben, en daarbij morsen ze weleens wat. Net als jij zo nu en dan je bed verschoont, zo brengen dassen het nestmateriaal af en toe naar buiten om te luchten of vervangen ze het door vers nestmateriaal.’ Zo begon

mijn leerschool, niet omdat ik wilde schieten, niet omdat ik wilde doden, niet omdat ik ook maar een greintje interesse had in wapens (en dat heb ik nog steeds niet), maar omdat ik wilde leren. Omdat ik wilde kijken zoals de oude jager. En de jacht bleek een oneindige leerschool die mij tot op de dag van vandaag keer op keer in verbazing achterlaat. Zij doet de adrenaline door de aderen stromen. Niet vanwege de kick van het doden, maar door wat je in het veld meemaakt.

Met stomheid geslagen zaten Martijn (mijn jachtvriend van het eerste uur) en ik ooit in de hoge mais toe te kijken hoe een havik zich een loer liet draaien. We hadden hem al rondjes zien vliegen boven het veld waar wij plastic lokduiven hadden uitgezet. Die havik waren we liever kwijt dan rijk, want met zo'n roofvogel in de buurt laten weinig duiven zich verleiden om 'op de lokkers te komen'. De havik wilde echter van geen wijken weten. Sterker nog, hij cirkelde nog een paar rondjes in de lucht en stortte zich toen met een duizelingwekkende vaart loodrecht naar beneden. Op nog geen twintig meter afstand zagen wij hoe het beest een van de lokduiven in zijn klauwen probeerde te grijpen. Onbegonnen werk natuurlijk, aangezien de krachtige klauwen van een havik niet gemaakt zijn voor gladde plastic lokduiven. Logisch, want ze kunnen er niets mee. Het brengt in de regel, voor roofvogels en andere wilde dieren, alleen maar ellende.

Toch zijn er ook diersoorten die zich met succes weten aan te passen aan de materialen van de nieuwe tijd. Zo stond ik afgelopen winter bij een vossenbouw. Het was een koude dag. De sporen in het dunne laagje sneeuw hadden mij naar deze vossenbouw geleid. Dat de bouw bewoond was bleek wel uit de graafsporen in het zand, de typische vossendrollen (rond met een puntje) en de restanten van wat ooit een duif was in de omgeving van de bouw. Een beetje vossenspeurder gaat dan plat op zijn buik en steekt zijn neus in de bouw; die typische vossengeur vergeet je nooit meer en herken je meteen! Het betreft een zoete, muskusachtige geur die deels uit de vioolklier of wolfsklier komt, die zich op de staart-

aanzet bevindt. De naam ‘vioolklier’ is trouwens een eerbetoon aan de beschrijving van Caspar Bartholinus, die opmerkte ‘dat het naar maartse viooltjes rook’. Voor mij geen maartse viooltjes dit keer. Dat de bouw recent bewoond was kon ik zo wel zien; links naast de ingang lag een nog nauwelijks verkleurde papieren zak van McDonald’s, een ongebruikt servetje, een zakje mayonaise en zo’n wit plastic doosje waar hamburgers in worden verpakt. Een geniaal staaltje aanpassingsvermogen van een generalist die weet hoe hij moet overleven. Je zou het ook een fraai staaltje symbiose kunnen noemen, ofwel samenleven tot wederzijds voordeel. Zo is lang geleden ook een *lonely wolf* gedomesticeerd tot huishond. Zou het kunnen dat ergens op de tijdlijn van de toekomst dit ook met de vos gebeurt? Zo’n gekke gedachte is dat niet. De levens van mensen en vossen raken immers steeds meer verweven. Ik neem mijn hoed af voor zoveel overlevingstalent en wandel verder door het stille, winterse bos.

Op een ochtend, het zal vlak voor zijn overlijden zijn geweest, sprak ik nog met de oude jager. Hij vertelde mij over zijn aanvaarding van het onvermijdelijke. ‘Het leven vlucht niet van mij weg, de dood omarmt mij evenmin,’ sprak hij mijmerend. ‘De dood is een komma die van het leven een bijzin maakt. Wie zo lang als ik onder de dieren is geweest, weet dat de grens tussen zijn en niet-zijn, tussen bestaan en niet-bestaan marginaal is. De jonge duif – nog niet zo ervaren als zijn ouders – weet niet dat zijn sierlijke glijvlucht over het korenveld hoog in de lucht wordt gadeslagen door een slechtvalk, een roofvogel van de zogenaamde hoge vlucht. Hoog in de lucht waakt en bespiedt hij om zich vervolgens in een duizelingwekkende stootvlucht naar beneden te laten vallen. De timing en precisie waarmee hij dit soort spectaculaire jachtvluchten uitvoert zijn fenomenaal. Precies op het juiste moment wordt de jonge duif door zijn ijzersterke klauwen “geslagen”. Eenmaal in de ijzeren greep van de slechtvalk is het lot van de prooi bezegeld. Het ene moment leeft hij, het volgende moment is hij dood.’

De natuur leert ons dat leven en dood niet elkaars tegenstel-

ling zijn. Ze liggen juist in elkaars verlengde. De kraaien in de eikenboom zitten al te wachten tot de slechtvalk zijn prooi heeft verorberd en zij de resten van het karkas kaal kunnen vreten. Toch zijn kraaien – in tegenstelling tot wat algemeen wordt gedacht – ook behoorlijk kieskeurige eters. Niet zelden heb ik aanschouwd hoe kraaien als gieren met elkaar ruziemaken rond een stoffelijk overschot om als eerste hun deel van het oog te bemachtigen. Ze verdringen elkaar rond de dode duif, slaan met hun vleugels en imponeren elkaar met huiveringwekkend gekras. Kraaien mogen dan bijzonder sociale dieren zijn, de wet van Darwin zit ook hun in de genen. Het oog is het meest eiwitrijke onderdeel van het lichaam en eiwit is wat de kraaien nodig hebben om in de zomer het verenkleed op te bouwen dat hen in de winter zal beschermen tegen de kou. Niet zelden zag ik in het veld het levenloze lichaam van een duif of jong konijn. Alles was intact, alleen de ogen waren verdwenen. Zelfs levende jonge haasjes worden de ogen uitgepikt. Het creperende dier zal zijn plek niet meer verlaten en korte tijd later alsnog als maaltijd dienen voor de kraai. Als de natuur iets is, behalve mooi en aangenaam en rustgevend, dan is die vooral genadeloos... en soms heel lelijk.

Eeuwenlang stond het bos dan ook voor gevaar; er slopen wolven en ander gespuis in rond. Pas aan het eind van de twintigste eeuw werd de natuur een vluchtoord voor dolende zielen behept met een flinke portie weltschmerz. De natuur was dan wel nog een ontembare grootmacht, maar ze was ook de toegang tot het paradijs, de verlossing van alle aardse kommer en kwel. In de twintigste eeuw zien we de opkomst van wat ik maar de Disney-natuur noem. Die natuur is altijd mooi, vredig en lieflijk en als er al eens ergens gevaar dreigt, dan komt het altijd weer op zijn pootjes terecht. Een fraai voorbeeld is natuurlijk *Bambi*. Het is een van de grootste en meest geslaagde leugens uit de filmgeschiedenis van onze tijd. Nog steeds groeien kinderen op met het verhaal van het lieflijke hertenkalfje dat bij zijn geboorte wordt uitgeroepen tot Prins van het Bos. Wanneer hij ouder wordt, raakt Bambi bevriend met andere dieren in het bos. Zijn geluk slaat

echter om als zijn moeder doodgeschoten wordt. Bambi leert te overleven en wordt verliefd. Op een dag komen er echter jagers langs en wordt Bambi gedwongen om net zo moedig te zijn als zijn vader, de Grote Prins.

Disney bracht het verhaal terug tot een zoetsappig niemendalletje, dat weinig van doen heeft met het oorspronkelijke *Bambi*-verhaal. De auteur Felix Salten (trouwens ook de schrijver van de eerste erotische novelle *Die Geschichte von Josefina Mutzenbacher*, maar dit terzijde) was namelijk jager en verbleef vaak in zijn revier bij Salzburg. Omdat hij zich stoorde aan het verkeerde beeld dat veel wandelaars van de natuur hadden besloot hij *Bambi* te schrijven, een verhaal over een reekalfje (in de film is het een witstaarthert) dat – zoals dat ook echt in de natuur gaat – door de moeder op jonge leeftijd verstoten wordt en moet zien te overleven in de harde wereld van de natuur. Dat is wel even andere koek dan wat Disney ervan maakte. ‘Ik had *Bambi* nooit kunnen schrijven als ik niet zelf veel reeën had doodgeschoten,’ schreef Salten (1869-1945) later. Hij wilde zijn lezers iets leren over de natuur en over natuurbeheer. Hij wilde laten zien hoe het er in de natuur echt aan toegaat.

Een opmerkelijke interpretatie publiceerde emeritus hoogleraar Duitse en vergelijkende literatuurwetenschap aan de universiteit van Minnesota Jack Zipes in 2021. Hij maakte een nieuwe vertaling van het *Bambi*-verhaal. Volgens Zipes is *Bambi* een parabel over de onmenselijke behandeling van Joden en andere minderheden in een tijdperk van opkomend fascisme. Vanaf zijn geboorte wordt Bambi voortdurend bedreigd door jagers die het bos binnendringen en lukraak aanvallen. ‘Ze doden elk dier dat ze kunnen doden en alle bosdieren leven dan ook in angst. Er zijn zelfs dieren die verraders zijn, die de jagers helpen doden. Nadat Bambi’s moeder is vermoord, wordt ook zijn geliefde neefje Gobo vermoord, aan wie was voorgehouden dat hij speciaal was en dat de jagers “aardig” voor hem zouden zijn. Bambi wordt ook neergeschoten, maar overleeft dankzij de Oude Prins, een majestueus hert dat hem als een zoon behandelt. Maar dan sterft helaas ook de Oude